HALK BİLGİSİ HABERLERİ

Istanbul - Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat şubesi tarafından çıkarılır aylık folklor mecmuası

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 10 **Eylül 1941** **Sayı : 119**

Halk Şairleri hakkında küçük notlar:

ÂŞIK PESENDÎ

Bibliyoğrafya — On dokuzuncu asrın sonlarında yetişen Anadolu saz şairlerinden biri de âşık Pesendîdir. Şimdiye kadar üzerinde esaslı surette durulamıyan Pesendîye dair, pek az ve kısa olmakla beraber, ilk defa malûmat vererek onun iki koşmasını neşreden, öğretmen Kütahyalı Bay Mustafa Hakkı Yeşildir (Yeni Fikir mecmuası: Sayı 29, 33, Birincikânun 1927, Mart 1928) Pesendînin «Ortakçı Destanı» nı küçük bir başlangıçla birlikte ayrıca neşreden (Ortakçı Destanı, Kütahya 1930) Bay Mustafa Hakkı, «Kütahya Halk Şairleri» adlı iki formadan ibaret eserinde de (S. 13-17) şaire yer ayırmayı unutmamıştır. Bundan başka, Sadettin Nüzhet Ergun, Pesendînin bir koşmasile bir divanını ve bir kalenderisini alarak hayatını bir kaç satırla anlatmaya çalışmış (Halk şairleri, birinci kitap, S. 39-41) ve «Halk Edebiyatı Antalojisi» nde üç koşmasını daha ortaya koymuştur. «Atsız mecmua» da Kütahyalı Halit imzasile çıkan bir makalede Pesendîye ait epey tafsilât mevcut olduğu gibi bu yazının sonunda şairin bir koşması ve bir kalenderisi, Çankırılı Ahmet Tlât Onayın «Türk şiirlerinin vezni» adındaki kitabında da bir müstezadı vardır. Kütahyalı Bay Mustafa Hakkı, Pesendînin el yazısile yazılmış olup oğlu Mehmet Dedede bulunan mecmuasındaki bütün şiirlerini istinsah etmiştir. Bunları bir divan halinde bastırmak istiyen arkadaşımızın bu maksadı elde edip etmediğini bilmiyoruz.

***

Pesendînin hayatı — Pesendî, bir rivayete göre 1841 (H. 1257), diğer bir rivayete göre 1844 (H. 1260) ve üçüncü bir rivayete göre de 1845

(H. 1261) tarihinde Kütahyada doğdu [1]. Babası «Çakır Osman» namında biri olup kendisinin asıl adı «Ali» dir. Elimizde her hangi bir vesika bulunmadığı için Pesendînin ne suretle yetiştiğine dair söz söylemek güçtür. Ancak, Kütahyalı Bay Halidin naklettiği bir rivayet, onun gençliğinde medrese tahsili gördüğünü zannettirecek mahiyettedir [2]. Bu rivayet, aynı zamanda Pesendînin henüz medrese talebesi iken âşıklığa heves ve şair Ârifiye [3] çıraklık ettiğini ve daha o sıralarda arkadaşları arasında şairlikle tanınmış olduğunu göstermesi bakımından da dikkate değer.

Pesendî, askerliğini Bursada yapmış ve bu esnada tanıştığı bir hoca, onu ilimsiz âşıklık olamıyacağına inandırmıştır. Bu inanışı dolayısile âşık Pesendî, askerliğini bitirince arapça öğrenmek üzere Medineye gtimiş ve

---

[1] Bu rivayetlerin üçü de Bay Mustafa Hakkıya aittir. «Yeni Fikir» mecmuasında 1844, «Ortakçı Destanı» nın başlangıcında 1845, «Kütahya Halk Şairleri» nde 1841 senelerini Pesendînin doğum yılları olarak kaydeden Bay Mustafa Hakkı, bu tarihleri nasıl tesbit ettiğini bildirmiyor. Her üç eserde ayrı ayrı seneler gösterilmesi şair hakkında muhtelif kimselerden alınan malûmat arasındaki farktan ileri geliyorsa, bu cihetin belirtilmesi ve bunlardan hangisinin hakikate uygun veya hiç olmazsa daha yakın olduğunun da araştırılması icap ederdi sanırım.

[2] Bu rivayet şudur: Bir gün medreselerinin karşısında düğün varmış. «Çeniz altı». (Çeniz altı, düğün haftasının Çarşamba gecesi yapılan genç kızlarla kadınlara mahsus eğlencedir) gecesi düğün evinin penceresinden bir kadın medreseye karşı şiirle mübarezeye başlamış. Mollalar bununla başa çıkamıyacaklarını anlıyarak Pesendînin evine koşmuşlar. Nargilesini, çubuğunu toplayarak Pesendî ile beraber Medreseye gelmişler, Pesendî Medrese odasının önüne bağdaş kurup oturarak nargilesini eline almış, kadın söylemiş, o cevap vermiş, o söylemiş, kadın cevap vermiş. Mübareze ortalık ışıyıncaya kadar sürmüş. Pesendî bir kaç kere kadından adını sormuşsa da kadın, «Er olan arar bulur» cevabını vermiş. Biraz sonra Pesendînin şerefine düğün evinden Medreseye çeşit çeşit yemekler gelmiş. Hocaları Medreseye gelince mollalar meseleyi anlatmışlar. Bunun üzerine hoca memnun olmuş. O zamana kadar şiir okumasına ve saz çalmasına müsaade etmediğinden Pesendî, Ârifiden gizli gizli ders alırmış. Ogün hoca «Mürşidin Ârifî ile hembezm olmana ve tariki aşka dahil olmana benden müsaade» demiş. Bundan sonra Ârifinin bütün meclislerinde Pesendî de bulunmaya başlamış, onun şiirlerinden bir çoğuna nazireler yazmıştır (Kütahyalı Halit: Halk şairlerinden Pesendî, Atsız Mecmua, sayı 12, Nisan 1932).

[3] Ârifî için bakınız: Halk Bilgisi Haberleri, C. I, S. 164-165; Kütahya Halk Şairleri, S. 8-10.

orada üç yıldan fazla kalmıştır [1]. Bay Mustafa Hakkı, Kütahyalı âşıkın arapça öğrenmek maksadile değil, seyahati sevdiği için Hicaza gittiğini ve hattâ bu seyahati yürüyerek yaptığını, bununla da kalmıyarak İstanbula, İzmire, Bursa ve Konyaya, Eskişehire bir kaç defa karadan gidip geldiğini kaydetmektedir [2]. Hangi niyetle gitmiş olursa olsun, âşık Pesendî Hicazda hac vazifesini de yapmış ve Kütahyaya döndükten sonra halk onu «Hacı Pesendî» diye anmıştır. Kendisi Mevleviliğe de mensup olup mürşidi Eskişehir Mevlevihanesi şeyhi Hüsnü Dededir.

Pesendînin, şair olduğu kadar güzel talik ve tırnak yazısı yazdığını, güzel konuştuğunu, iyi masal ve fıkra anlattığını mevcut vesikalardan öğreniyoruz. İhtiyarlığında sazını bırakan âşık, Kütahyanın bir buçuk saat uzağında Kundirendeki (Kunduk viran) bahçesine çekilmiş ve orada, zaman zaman kendisini görmeye gelen dostlarının şenlendirdiği sakin günler geçirmiştir.

Bay Mustafa Hakkı ve Kütahyalı Halit, Pesendînin büyük savaşın ilk yılı olan 1914 senesinde ve Sadettin Nüzhet ise, 1327 tarihinde vefat ettiğini yazıyorlar. Bunlardan Sadettin Nüzhetin ileri sürdüğü 1327 tarihinin Hicrî veya eski malî senelerden hangisine taallûk ettiğini kestirmek güçtür. Pesendî öldüğü vakit, 70 yaşında imiş. Bununla beraber şair, ömrünün sonuna kadar dinç kalmış ve her hangi bir hastalıktan değil ihtiyarlıktan ölmüştür.

Pesendînin ikisi erkek ve ikisi kız olmak üzere 4 çocuğu olmuştur. Biri Mehmet, diğeri Şemsettin adlarını taşıyan erkek çocuklarından ikincisi 1934 senesinde ölmüştür. Henüz sağ ve ihtiyar olan Mehmet ise sık sık babasının miras bıraktığı sazı çalarak Pesendînin şiirlerini okumakta ve bu suretle onun ruhunu memnun bırakmak istemektedir.

***

Pesendînin şiirleri — Pesendînin büyük bir divan teşkil edecek kadar çok olan şiirlerinden şimdiye kadar pek azı neşredilebilmiştir. Koşma, Destan, Divan, Kalenderî tarzlarında olan bu şiirlerden, «Ortakçı Destanı» gibi halk arasında şöhret kazanarak dillerde dolaşanlar da vardır.

---

[1] Kütahyalı Halit: Halk Şairlerinden Pesendî, Atsız Mecmua, Sayı 12, Nisan 1932.

[2] Kütahya Halk Şairleri, S. 13; Ortakçı Destanının başlangıcında da aynı malûmata tesadüf ediyoruz.

Hece ve aruz vezinlerini oldukça iyi kullanan Pesendînin, hocası âşık Ârifî ile muasırları olan âşık Dertli [1] ve Konyalı âşık Şem'înin [2] tesirleri altında kaldığı, şiirlerinde hemen göze çarpar. Bazı tasavvufî bir eda ile de şiir söylemek hevesine düşen Kütahyalı âşıkın dili, hiç işlenmemiş ve üslubu biraz ihmal edilmiş hissini verir.

Pesendî, şiirlerinde daima aşkından bahis ve yârinden şikâyet eder. Fakat onun aşkı, pek derin görünmekten uzak, belki de geçici bir duygu, ânî bir temayüldür. Aşka düşeli dünyanın sefasından el çektiğini, Leylâsı için Mecnuna dönüp, gece gündüz ağladığını söylerken bile sözlerinde kalb yarasının zehirli hümmasını bulmak kolay olmaz. Bununla beraber, her âşık gibi o da:

Ey saba al da bu nameyi ilet
Hakipaye yüz sür cananıma ver
Canıma kâr etti bu derdi hasret
Bildir ahvalimi Sultanımı ver.

Şûlei cemali doğup yüzüme
Oldum âşık külhan yaktı özüme
Hayalile uyku girmez gözüme
Çeşmi ahû tiri müjgânıma ver.

Ey name varınca yârin yanına
Söyle cevretmesin âşıkanına
Al benden ateşi bırak canına
Biraz da ol kaşı kemanıma ver.

Ben sadıkım diye eylemiş ikrar
İşittim ki olmuş adulara yâr
Biçare Pesendî derdile bimar
Derdimin dermanı Lokmanıma ver.

diyerek aşkta bulduğu zevkin iztıraptan başka bir şey olmadığını uzun uzadıya anlatmağa çalışır.

Şiirlerine bakarak Pesendînin yârini tanımak imkânsızdır. Vakıa o, eserlerinde kalbini viran eden mestane kara gözlerden, gönlünde yer tutan keman kaşlardan, Şahmeran kılıklı siyah saçlardan ve gül gibi parlayan yüzlerden bahsederse de bu bir izah değildir. Bundan başka Pesendî sevgilisine saçları, kaşları, gözleri ve gül gibi parlayan güzelliği için bağlanmamış, onunla ruhu ezelde görüşüp anlaşmış, sevdasının temeli o zaman atılmış, aşkın ateşi içini o demde yakmıştır:

Atıldı o zaman sevda temeli
Ezelde seninle ruh görüşeli

demekle Pesendî âşık doğmuş olduğuna inandığını gösterir. Ancak onun bu inanındaki kuvvet, şiirlerinin nüsgunda nadir tesadüf olunan bir unsurdur.

[1] Bakınız: Ahmet Talât Onay, Âşık Dertli, Bolu 1928.

[2] Bakınız: Mehmet Halit Bayrı, Halk şairleri hakkında küçük notlar, S. 18-27.

Mevlevî olması itibarile Pesendînin bazı tasavvufî bir eda ile şiir söylemek arzusuna kapıldığını biraz önce işaret etmiştik. Aşağıdaki Divan, onun bu mahiyetteki mahsullerinden iyi bir örnektir:

Müptelâyı aşk olaldan buldu lezzet canımız
Var bizim cananımız
Pâk olur her bezmde güller gibi meydanımız
Her demü devranımız
Gelse nâdan neş'e bulmaz bezmimiz varestedir
Aşk ile şayestedir
Can içinde gizlidir her dem bizim mihmanımız
Böyledir irfanımız
Mevlevidir gördüğün ehli edibi kandedir
Hû ile devrandedir
Çün tariki nazenindir pek büyük sultanımız
Aşikâr buhranımız
Tâ ezel merdanelerdir ser verirler şahına
Şemsi Tebriz rahına
Ser verir sır vermeyiz çoktur olan kurbanımız
Can verir hubanımız
Var semamızda sefa, cana gıda, aşka cilâ
İsmi her anda vefa
Anlaşılmaz zahida her seyrimiz seyranımız
İncedir erkânımız
Mağzı Kur'andır muhakkaktır tariki Mevlevî
Ey Pesendî mesnevî
Hücceti katı' olupdur serteser fermanımız
Var bizim imanımız.

Pesendînin şöhreti — Pesendînin kendi muhitini aşan ve bütün Anadoluya yayılan geniş bir şöhreti yoktur. Bunun başlıca sebebi, o devirde Anadolu saz şiirinin büyük üstadları sayılan âşık Dertli ve Erzurumlu Emrah ile Bayburtlu Zihninin şiirlerine nisbetle onun mahsullerinin çelimsiz kalmasıdır. Pek açık olan bu hakikati söylemekten maksat, Pesendîyi küçültmek değil, onun daha çok mahallî bir şair olduğunu anlatmaktır. Kütahya ve civarının edebî ihtiyaçlarına yıllarca cevap vermiş olan bu mütevazı âşıkın eserleri toplu bir halde basılırsa, Anadolu saz şiirinin tarihi için çok istifadeli bir kaynak hazırlanmış olacaktır.

Mehmet Halit Bayrı

MARAŞTA HALK ÂDETLERİ VE İNANMALARI

Çocuğu yaşamıyanlar, doğan çocuklarını, ömürlü olsun diye, yedi mevlût şekerini döğüp bir şişe konyağın içine koyarlar. Sonra bu konyağı suya döküp çocuğu o su ile yıkarlar.

Çocuğu yaşamıyanlar, Sindil ağacının köküyle ağlık ağacının çiçeğini bir arada kaynatır ve bu su ile çocuklarını yıkarlar. Bu iş çocuğun doğumundan itibaren üç ay içinde yapılmak lâzımdır.

Hamam anahtarı, hamamcının haberi olmadan çalınır ve bununla Cuma günü salâ vaktinde Mehmet isminde bir demirciye bilezik yaptırılır. Bu bileziği çocuğu olmıyan bir kadın kullanırsa çocuk doğurur ve doğan çocuk uzun ömürlü olur. (42 yaşında Meliha).

Bir binanın inşasına başlandığı zaman kurban kesilir ve eti fakirlere verilir. Halü vakti yerinde olanlar ilk temel taşı konulduğu zaman temel çukuruna altın ve gümüş para atarlar. Evin ses vermesi için de bir çok evlerin temellerine desti gömerler. Temeline desti gömülen ev, içinde konuşulduğu zaman sesi gayet güzel aksettirirmiş. (Tarsuslu Naime).

Bir binanın temeli kurulurken kurban kesilir. Kurbanın etleri fakirlere verilir. Başı ile ayaklarını da evin temeline gömerler. (Fatma Bacı).

Burada gelini Çarşamba günü atlarla, davul, zurnalarla götürürler. Kız, kendi evinden ayrılmadan önce güveyin evine yeni alınmış bir ayna kimse görmeden götürülür. Erkek ilk gece bu aynaya bakar ve aynayı görür görmez geline âşık olur ve bir daha ondan ayrılmaz. (Emine).

Maraşın ortasında biraz sola doğru adaya benzer bir dağ parçası vardır ki, etrafı kale ile çevrilmiştir. Müslümanlar Maraşa girmeden önce burası frenklerin imiş. Bunun ortasında gayet geniş ve derin bir kuyu vardır. Bu kuyu şimdi doldurulmuştur. Diğer tarafta bir tünel mevcut olup buraya kırk basamak merdivenle inilir. Evvelce kalenin içinde saraylar varmış, bu saraylarda kıral otururmuş. Kıralın ailesi hamama gideceği zaman bu tünelden geçer, Çukur hamama varırmış. Çukur hamam yer altındadır. Yalnız bir kubbesi toprak seviyesile beraberdir. Sokak tarafında ufak bir kapısı mevcuttur. Hamam şimdi harap bir haldedir. Kıralın iki kızı olup ikisi de ölmüş. Birisi kalenin yanında, diğeri de Boğazkesende Ulu Cami yanında gömülü imiş. Maraş kalesinin içinde bir çok odalar varmış. Maraş alınırken müslüman askeri bu odaları harap etmiş, bunlar büyük bir taş yığını halinde kalmıştır. Yalnız dıvarları bir metre kalınlığında örülmüş iki oda vardır ki bun-

ların demir kapıları zincirlerle bağlı ve kilitlidir. (Şerif).

Meraklılar burada güvercin beslerler. Herkesin evinde bir güvercinlik bulunur. Sahibi her gün bunların karnını doyurur. Sonra kafeslerinin kapısını açarak dışarı çıkarır. Güvercinlerin hepsi avluda toplanır. O zaman bir ıslık çalınır. Hepsi birden döne döne havalanıp uçarlar. Güvercinlerin tekrar kümeslerine dönmesi için bir çubuğun ucuna beyaz bir bez parçası bağlıyarak sallarlar. O zaman kuşlar tekrar döne döne yerlerine gelirler. Şayet havada uçarken uzaklaşan güvercin olursa, sahibi muayyen bir usul ile bir kaç defa ıslık çalar. Yolunu şaşıran güvercin ıslık sesini tanır, o vakit telâşla kendi kümesine döner.

Güvercin sahipleri, bazan güvercinlerini birbirile döğüştürürler. Bu, onlar için büyük bir zevk, heyecan veren bir hâdisedir. Güvercinler havada uçarken başka bir güvercin sürüsüne karışırlarsa, iki sürü bir arada uçar. Bu zaman bir kümedeki bir kaç güvercini, diğer kümenin güvercinleri kandırır ve kendi kafeslerine indirir. Kendi sürüsüne yabancı güvercin karıştığını görenler, yabancı güvercinleri bir hafta kadar bir yere salıvermeden beslerler. Sonra onların talimlerile ayrıca meşgul olurlar, yabancı güvercinlerin kendi sürüsüne alışınca onları da diğerlerile birlikte uçururlar. Böyle güvercinleri eski sahibinin istemesi ve alması âdet değildir. Yalnız yabancı bir kümeye karışan güvercin cins bir hayvan ise, eski sahibi onu para ile satın alabilir. Maraşta beslenen güvercinlere «Posta güvercini» adını veriyorlar. Güvercin besleyenler için sürüsünün başka güvercinleri aldatıp indirmesi gülmek, eğlenmek için bir vesile sayılmaktadır. (Nâdire, 23 yaşında).

Çobanlar, umumiyetle hayvanlarına baktıkları aileler yanında otururlar. Çobanı olmıyan aileler, hayvanlarını komşu çobanlarından birine verirler. Çoban sürüsüne burada Nahır denir ki bu sürüde merkep, katır, keçi ve inek vardır. Keçiye de Maraşlılar Davar adını verirler. Çoban yamağına da burada Azap denilmektedir. (Nâdire).

Zeynep Bacı adında kırk yaşlarında bir kadına doğum âdetlerini sordum: «Biz ebe değiliz, bilmeyiz» dedi. Çocuk hastalıklarını sordum: «Bizim çocuklarımız hasta olmadı, bilmeyiz» dedi. «Öyle ise elbette işitmişindir, loğusaları al basar, bunun hakkında malûmat ver» dedim. Bunun üzerine kadın telâş eder gibi oldu: «Aman gele, bu ne ola, kim böyle sorucu, biz bir şey bilmeyiz» dedikten sonra «tu ...tu... tu...» diye üç defa parmaklarının ucuna tükürüp parmaklarını üç defa öptü ve alnına götürdü, sorduğum şeyler hakkında malûmat vermekten çekindi.

Müşfika İnan

BURSADA TÜRK DAMGALARI
II

118 sayılı Halk Bilgisi Haberleri Dergisinde başladığım Bursada Türk damgaları adlı yazıma devam ediyorum. [11] numaradan [16] numaraya kadar sıralanan damgaların altı tanesi Hünernamedeki damgalarla oldukça yakınlık göstermektedir [1].

17 numaralı damgadan itibaren dizilmiş şekiller Divanü Lûgat-it-Türk'te yakınlık veren şekillerdir. Şimdi sırasile bu belgeleri tetkik edebiliriz:

11 numaralı damgayı Karacabeyin İsmet Paşa köyünde Ahmet Malaton kullanmaktadır. Bu şekil hem Divandaki Eymür [2] damgasının daire içine alınmış örneğine, hem de dairesi fazla olarak Hünernamedeki «Bayat yani

No. 11

Devletlü ve nimetlü» kaydını havi belgeye benzemektedir. Bu şekil aynı zamanda Meskûkât-i İlhaniye'den Mahmudu Gazânın bir parasında iki kavis arasına alınmış damgaya da benzemektedir [3]. Belki bu, ümitlerimizin hiç biri de doğru değildir.

Hesapsız Türk boylarının hepsinde damga olması akla yakındır. Fakat bütün Türk boylarının damgalarının örneklerini bilmiyoruz. Bunun için elimizdeki şekilleri mevcut örneklere benzetmek iztırarında kalıyoruz.

12 numaralı damgayı Karacabeyin merkezinde oturmakta olan Kocabaş Hüseyin kullanmaktadır. Aslen Pomak olan bu zat babasından kalan damgayı kırk sene evvel Karacabeyin eski bir Türk koyuncusundan almış

---

[1] Hünername (Topkapı Sarayı Hazine kütüphanesi No. 1524-1525).

[2] Divanü Lûgat-it-Türk (Sahife: 56 onuncu damga).

[3] Meskûkât-i Kadîme-i İslâmiye kataloğu: Bay Mübarek (Sahife: 45).

olduğunu söylemiştir. Damganın biçimi Hünernamede «Babürlü» damgasına çok yakınlık göstermektedir. Fark yalnız Babürlü damgasındaki ufkî hat doğru iken bizim bulduğumuz şekilde bu hattın iki ucu içe doğru kıvrıktır. Muradı sâni paralarında bu şeklin çiftesine rastlanır [4].

No. 12

13 numaralı damgayı Karacabeyde Cambalı mahallesi ahalisinden Pirzerinli Arnavut Şemsettin oğlu Tafil kullanmaktadır. Bu damganın Tafile nasıl geçtiğini sorduğumda damga sahibi şu izahatı vermiştir:

— Ben tahminen 15 sene önce Mustafa Kemal Paşa kazasına bağlı Kum köyü mer'asından bir Türkten koyun almıştım. Herif koyunu teslim edip

No. 13

No. 14

gittikten sonra çoban kulübesinde damgasını unutmuş, ben buldum. Zaten aldığım koyunların damgası da bu işaret olduğu için ogün bugün ben kullanıyorum, dedi ve kendi memleketlerinde damga kullanılmadığını söyledi.

Bu damgayı Çukurovanın göçebe yürükleri kilim motifi olarak kullanırlar ve adına Uğur —belki «Oğuz» dan değişiktir— ismini verirler [5].

---

[4] Meskûkâtı Osmaniye cilt: I, Sahife: 68.

[5] Bak: Cenupta Türkmen oymakları kısım: 4 Kilim motiflerinde 5 inci örnek.

Damgayı Hünernamede dördüncü damga olarak görürüz. Bu damga «Kara evlü, yani Kara çadırlı» ismini taşımaktadır.

14 numaralı damgayı Karacabeyin Akçakoyunlu köyünde Halil Güneş kullanmaktadır. Bu damga 12 numaralı damganın daire içine alınmış şeklidir. (Belki bizim bilmediğimiz diğer bir Boyun damgasıdır).

15 numaralı damgayı Karacabeyin Beylik köyünde ismini zaptedemediğim koyuncu kullanmaktadır [6].

Hünernamede bu şekil «Tutırka» damgası olarak gösterilmiştir. Damga aynen benzemektedir.

No. 15

No. 16

16 numaralı damgayı M. Kemal Paşanın Mudan köyünde Hilmi Uysal kullanmaktadır. Mustafa Kemal Paşa ve Karacabeyde bu damganın ondan fazla koyuncu tarafından kullanılmakta olduğu görülmüştür. Mengü Girayın paralarında [7] bulunan bu belge: Hünernamede «Alkaevlü, yani her yere yürüyüp muvaffak ederler» kaydını almıştır.

Binboğada Sevim köyünde bu damganın kullanılmakta olduğunu gördüm [8]. Bazı paralar ile Hünernamede benzerlik gösteren damgalar burada sona ermiştir. Bundan sonra Divanü Lûgat-it-Türk'te yakınlık verenleri gözden geçireceğiz.

Ali Rıza Yalgın

---

[6] Beylik köyü bekçisi köy damgalarını getirdiği zaman damga sahiplerinin adlarını öğrenmemiş olduğu için bu köyden isim alınamamıştır.

[7] Kırım hanlarından: Meskûkâtı kadîmei İslâmiye kataloğu: Bay Mübarek, sahife: 210.

[8] Bak: Cenupta Türkmen Oymakları, kısım: 5, sahife: 81-82.

ABA VE ABACILIK

Aba, bir nevi kumaşla bu kumaştan yapılan bir çeşit elbiseyi ifade eden kelimelerdir:

1 — Dövme yünden yapılan kalın ve seyrek dokulu bir nevi kumaş, şayak. Aba imali, alelumum kumaş dokumacılığının bir şubesi sayılır. Fakat, aba kumaşın imalinde hususî bazı ameliyeler vardır ki, onlar da belli başlı dört safhadan terekküp eder: İlk ameliye «yünü hazırlamak», ikincisi «iğirmek, yünü kazil haline getirmek», üçüncüsü «dokumak», dördüncüsü de dokunan yünü «dövmek, dinklemek» ten ibarettir.

Yünü hazırlamak; onu kazil halini almağa yani, ip yapmağa salih bir hale koymak demektir ki, bu ameliye de «yünü yıkamak», «sermek», «ayırtlamak», «silkmek», «ditmek», «taramak» gibi işlerle yapılır. Yünü yıkamaktan maksat onu ihtiva ettiği bir takım yabancı maddelerden temizlemektir. Yünü sermek, yıkadıktan sonra top top olan yün parçalarını kolayca kurutmak için o parçaları açarak temiz bir yere, dal veyahut tahta kafesler üzerine yaymaktır. Ayırtlama işi ise, yünler kuruduktan sonra iyisini ve âdisini cins cins ayırmaktır. Yünü silkmek, tozlarını gidermek ve bilhassa eczasını açmak için değnek ile dövmektir. Yünü ditmek, onu parmaklar ile ayırarak içinde kalmış olan yabancı maddeleri çıkarmaktır. Yünü taramaktaki maksat ise, içinde kalan topakları çözmek, elyafını düzeltmek ve uzunlatmaktır. Eğer yünün elyafı bu suretle bir düzeltme ve uzaltma ameliyesine tâbi tutulmazsa ondan kazil imali çok zor olur.

Yünü iğirmek; bu ameliye (iğ) denilen bir âlet vasıtasile yapılır ve iğirilen yünler de bu suretle kazil haline getirilir. Aba kumaşı dokunan bu kazillere ip de denilir. Biraz kaba ve kalınca olan bu ipler arış (uzunlama atılan iplik, atkı) ve argaç (enlileme atılan iplik) halinde tertip ve tanzim olunduktan sonra tezgâhlarda dokunur.

Kumaş bu suretle meydana getirildikten sonra nescini sıkmak, onu tok hale getirmek için, su içinde dövülür. Kumaş abayı suda dövmek için ya âdi tokmak, yahut Aba dolabı ve Dink adı verilen âletler kullanılır. Tezgâhtan çıkarılan aba baftaları aba dolabının bulunduğu akar suyun kenarına yakın bir yerde ve su içinde üzeri düz ve büyükçe bir taş üstüne konulur. Suyun akıntısı ile dolap döndükçe tokmağı bafta üzerine mütemadiyen vurur, bu veçhile aba dövülür. Aba, bu şekilde dövülerek nesci sıkıştıktan,

tok bir hale geldikten sonra kumaşa kendi tabiî renginden başka bir renk verilmek istenilirse bu takdirde o renge boyanır. Nihayet kumaş cendere ile soğuk ütüden geçirilerek ve kısa kısa toplar şeklinde dürülerek sanaat ve ticarete sevkolunur. Aba toplarının genişliği de az olup nihayet bir arşını geçmez.

Aba kumaşından, aşağıda tarif edilen bildiğimiz abadan maada, kalçın, potur, cepken, salta, camadan, hayderî, cübbe, terlik (baş için), kaput ve yağmurluk imal edildiği gibi bazan döşemecilikte döşeme yüzü, kapı perdesi gibi şeyler de yapılır.

2 — Yakasız, kısa kollu ve göğsü düğmesiz olmak üzere aba kumaşından yapılan bir türlü geniş ve kalın libastır. Abalar, ekseriyetle Sako, Salta kadar kısa bir şekilde yapılırsa da bunların pardesü gibi uzun olanları da vardır. Renk itibarile ekseriya düz beyaz iseler de kırmızı, mor ve beyezla siyah karışık çubuklu desenlileri de olur. Bir takımının göğsü, yaka ile bele kadar olan arka tarafı, etek uçları sırma veya ipekle işlenerek daha süslü ve kıymetli bir hale getirilir. Abaların fiyatı beş lira ile yüz lira arasında değişir. Aba, daha ziyade Anadolu Türklerine mahsus bir libastır. Bilhassa cenup, şark ve orta Anadoluda çokça köylü, kasabalarda ise orta halli ve fakir erkekler tarafından giyilir. Buralarda ve bu sınıf halk arasında aba giymek o kadar taammüm etmiştir ki, yaz mevsiminde bile sırtında yün bir aba taşıyanlara sık sık tesadüf edilir. Asya Türkleri arasında abaların bu şekline rastlanamaz. Yalnız ovalık mıntakalarda koyun çobanları, Anadoludaki malûm şekliyle, Kepenek giyerler. Abaların Aydın abası, Balıkesir abası, Beynamaz abası, Kulunç abası, Moruz abası, Bozlak ve Alaca aba gibi ad alan türlü çeşitleri vardır. Bunlardan «Aydın abası ve Bozlak aba», gayet kısa, fermene biçiminde yapılan bir çeşit abadır. «Balıkesir abası», Aydın abasından daha uzunca şekilde yapılan bir çeşit abadır. «Beynamaz abası», arkası ve göğsü kadife çuha ile süslenmiş, kollarının iç tarafı açık ve yalnız bileği düğmeli olan bir çeşit kısa abadır. «Kulunç abası», düz beyaz ve kısa bir abadır. «Moruz abası», mor renkli ve uzunca bir abadır. «Alaca aba» ise, bir çubuğu beyaz, bir çubuğu siyah veya mor renkte yapılan bir çeşit abadır.

Abaların, cübbe gibi uzun ve kollu olan şekli de vardır. Bu şekil abalar bize daha ziyade islâmî tesir ve temas ile geçmiştir. Eskiden bunları bir kısım hocalarla bilhassa dervişler giyerlerdi. Bugün bu tarz abalar, Türkistanın bazı şehirleri ile daha çok Arap illerinde muhafaza edilmiş bir halde-

dir. Türklerin islâm tesiri altında kalan halk edebiyatlarında, en ziyade dervişlik tesirile, aba kelimesi çok kullanılır. Hususiyle on altıncı asırdan sonra Türkiyede ve İran Türklerinde, Türkmenlerle Özbekler arasında çok yayılan türlü türlü halk hikâyelerined, sık sık, aba giymiş seyyah derviş tiplerine tesadüf olunur. Halbuki, islâm tesirinden uzak kalmış yahut eski Türk an'anelerini muhafaza etmiş olan halk destanlarında buna tesadüf edilmez.

Tabirler:

Aba kebe = Değersiz, işe yaramaz şey, hırtı pırtı.

Abalı = Eksin, beceriksiz, yetsiz.

Abalı kebeli = Abalı ile aynı mânada olan bu tabir, ondan daha çok malûm ve münteşirdir.

Vur abalıya = Bu, malûm ve mütedavil tabir, her vakit cezayı, angariyeyi âciz olanlar çeker; bütün kusur ve kabahatler bunlara yükletilir mânasınadır.

Abayı yakmak = Birine gönlünü kaptırmak, vurulmak, âşık olmak.

Ata sözleri:

Yazın abasız, kışın azıksız yola çıkma.
Aba vakti yaba, yaba vakti aba almalı.
Yazın abayı, kışın yabayı unutmamalı.
Aba zamanında yaba, yaba zamanında aba olmaz.
Aba giyen kaba mı olur.
Bir abam var atarım, nerde olsa yatarım.
Aba altında er yatar.
Aba da bir, dibâ da bir giyene, güzel de bir, çirkin de bir sevene.
Aba ile ürkütmeli, yaba ile saymalı.
Eşeğe alığı, adama abası yük olmaz.
Aydın abası gibi kısa kes [1].

M. Şakir Ülkütaşır

[1] Bu atalar sözü «Aydın havasıdır, kısa kes» şeklinde de söylenir.

KIZILBAŞ ŞAİRLERİ
XIII.

Zekâ ve muhayyelenin kudretini gösteren hususiyetlerin biri de fıkralardır. Fıkralar aynı zamanda sürati intikal, çabuk buluş ve hazır cevaplıkları camidir. Fıkralar, edebiyat ve musiki gibi zümrelere tahsis ve sınıflara tefrik edilmiş değildir. Nasreddin hoca, İncili çavuş ve Keloğlan fıkralarını yüksek tabaka bildiği kadar, halk tabakası da bilir. Bunlar her mecliste olduğu gibi, her yerde bir kaç veya biriki kişi arasında da söylenir.

Meşhur fıkralardan «Bektaşi fıkraları» nın ayrı bir hususiyeti vardır. Bunlar din inanışına aykırı olmakla beraber, zarafet ve incelik ihtiva ettiklerinden taassuba dokunmadan tatlı tatlı dinlenir. Bunlardan en sekter kafa bile hoşlanır. Bu fıkralar da, şimdiye kadar eserlerinden örnekler verdiğimiz şairlerden ve hemdem oldukları arkadaşlarından kalmıştır. Bazılarının şahısları bellidir, bazılarının değildir. Burada nakledeceğimiz fıkraları en ziyade nâdir işidilmişlerden, bir de şahsiyetleri malûm olanlardan seçtik.

***

§ Meşhur Âşık Dertliyi, Ankara Mevlevî şeyhi, Mevlevî âyinini görmeğe davet etmiş. Dertli de gitmiş. Âyin yapılıp bittikten sonra, Mevlevî şeyhi sormuş:

— Nasıl âyini beğendiniz mi?

Dertli de şeyhe:

— Çok iyi, çok hoş, fakat sizin dervişler ne diyerek dönüyorlar, demiş.

Şeyh cevap vermiş:

— Ne diyecekler, sıdkile canü yürekten Allah diyip dönüyorlar ve ilâve etmiş:

— Dertli baba, siz ne diyip dönersiniz?

Dertli hemen cevap vermiş:

— Biz bir kere Allah dedik mi, başımızı kesseler bir daha dönmeyiz.

§ Meşhur ulemadan Ödemişli Mustafa Efendi [bu zât Meşrutiyetin ilk senelerinde şeyhülislâm müsteşarı idi, kendisi bektaşi idi.] ramazanlarda her akşam, teravi namazını kıldıktan sonra evine gelir, sofrasını kurdurarak rakı içer ve ondan sonra yatarmış. Evine kaçsız göçsüz giren yakın tanıdıklarından biri [bu zâtın da, sinemde bir tutuşmuş, yanmış ocağ olaydı; zülfün karanlığında bizden çırağ olaydı; mısrâlarını söyleyen şair Hayri Bey olduğunu rivayet ederler] hocaya zarifane bir muziplik yapmak ister. Yanına bir kaç

münevver zât alarak teraviden sonra Ödemişli Mustafanın evine gider. Bunlar hocayı cürmü meşhut halinde yakalarlar. Önce kararlaştırıldığı veçhile içlerinden biri hocaya sorar:

— Yahu senden hiç ummazdık, artık bu, Ramazanda da olur mu?

Mustafa Efendi cevap verir:

— Siz bari cahil adamlar değilsiniz. Teraviden sonra eyyamı saire gibidir.

§ Tekirdağlı derviş Hâkînin gömleği kirlenmiş. Bunu gören birisi Hâkiye demiş ki:

— Yahu şu gömleği yıka, ayıptır.

Hâkî cevap vermiş:

— Yine kirlenecek değil mi?

— Yine yıkarsın.

— Ne kadar yıkasam yine kirlenecek.

— İyi ya işte, kirlendikçe yıkarsın.

Derviş Hâkî bu sefer kızmış:

— Ey arkadaş demiş, ben bu dünyaya yalnız gömlek yıkamak için mi geldim, başka işim yok mu?

§ Meşhur şair Eşref, Ruhi Beybabaya intisap etmişti. Ruhi Beybaba da şair olduğundan Eşrefle münakaşalar, müşaareler yaparlarmış. Bir akşam Eşref, Beybabanın fena halde dalına basmış, mürşitliğin, irşadın mânası olmadığını söylemek istemiş. Bunun için de Nahifînin şu beytini okumuş:

Müstağnii irşat olur erbabı hakikat
Sükkani harem neyler imiş kıblenümayı

Ruhi Beybaba, taşın büyüklüğünü adamakıllı sezince hemen ve irticalen cevap vermiş:

Müstağnii irşad ise erbabı hakikat
Sen nerde bulurdun acaba Ruhi Babayı.

§ Reşit Âkif Paşa Sivasta vâli iken Zileye gider ve orada mâsumlar tekyesi şeyhi Zileli Ahmet Baba ile görüşürmüş. Ahmet Baba da Sivasa geldikçe Paşanın yanına teklifsizce girer, konuşurmuş. Bu sebeple halk arasında vâlinin bektaşi olduğu söylenir olmuş. Reşit Âkif Paşa, ciddî ve vakur bir adam olduğundan kimse ona olur olmaz şeyleri söyliyemezmiş. Fakat

vilâyet mektupçusu bir gün Paşanın gayet şen tarafını bulunca, şayiayı söyleyip bu dedikoduyu ortadan kaldırmağa çare bulacağını düşünerek:

— Paşa hazretleri demiş, şu halk ne tuhaftır, sizin için bektaşi diyorlar.

Paşanın öfkelenip bu şayiayı ortadan kaldırmak çaresini söyliyeceğini bekliyen mektupçuya Paşa hiddetle cevap vermiş:

— Yalan söylememişler ya, bunu bana söylemekten ne çıkar?

§ Sultan Mecit tebdili kıyafetle devre çıkmış, Rumeli hisarında şehitlik bektaşi tekyesine uğramış. Tekye şeyhi Mahmut Baba bağda çubuk budayormuş. Sultan Mecit yanına yaklaşmış. Selâmdan, sabahtan sonra aralarında şöyle konuşmuşlar:

— Baba ne yapıyorsun?

— Bağları budayorum.

— Maşallah bağınız çok büyük, çok güzel bakılmış. Mahsul verince okadar çok üzümü ne yaparsınız?

— Dervişlerimiz vardır, onlar yerler.

— İyi ama bukadar mahsul yemekle tükenmez, ne yaparsınız, satar mısınız?

— Hayır efendim satmayız, yenen yenir, kalanları da fıçılara basarız, suyunu yine dervişlerimiz içer.

— A, ne yaptın baba erenler, onun suyu şarap olur, şarap haram değil mi?

— Vallahi efendim onun orasına biz karışmayız, biz küplere basarız, Allah ne yaparsa onu içeriz, tabiî o fena bir şey yapmaz.

§ Büyük şair Abdülhak Hâmidin büyük biraderi Abdülhak Nasuhî Bey Bulgaristan komiseri olup Sofyaya gittiği zaman, onun bektaşi olduğunu bilen Bulgaristan bektaşileri yanına gelerek, Sofyada bir bektaşi babası olmadığından İstanbuldan münasip bir baba gönderilmesine delâlet etmesini dilemişler. Nasuhî Bey de keyfiyeti, kendi şeyhi olan Çamlıcada Tahir baba tekyesi şeyhi Nuri Babaya yazmış. Nuri Baba da düşünmüş, taşınmış, münasip bir adam hatırına gelmeyince Nasuhi Bey namına bir babalık icazeti yazarak yollamış. Bu suretle bektaşi babası olan Nasuhi Bey, cevap almağa gelen bektaşilere:

— Biz buraya devleti aliyei Osmaniyenin Bulgaristan mümessili olarak değil, tarikati aliyei bektaşiye mümessilliğine memuren gelmişiz, demiş.

§Çamlıca tekyesinde bir derviş Nuri vardı, her akşam tekyeye Çamlı-

cadan bir güğüm su getirmekle mükellef ihtiyar bir zât idi. Yaz mevsiminde suyu getirirken bir ağacın altında oturup şişesini cebinden çıkarır ve içerdi. Bir gün meşhur edib Sami Paşazade Sezaî Bey, derviş Nurinin bir ağaç altında bir baş soğan kırıp meze yaparak içtiğini, gezinirken tesadüf ederek görünce:

— Be erenler demiş, böyle soğan mezesile rakı içilir mi? Sen ehli dil bir adamsın, şunu bir kaç türlü meze ile içsen daha iyi olmaz mı?

Derviş Nuri içini çekerek cevap vermiş:

— Ah beyim ah, o senin dediğin türlü türlü mezeler Ramazanda iftar sofrasında olur. [Sami Paşazade Sezai Bey, bu derviş Nuriden «Yüz elli kuruşa bir asır» başlıklı yazısında bahsetmiştir.]

§ Arnavut bektaşiler, Türk bektaşileri beğenmezler. Türklerin tarikati sadakatle gütmediklerini iddia ederler. Bu iddiada en ziyade milliyet hissi ve benliği vardır. Bu mevzu üzerinde bir Arnavut bektaşi ile bir Türk bektaşi münakaşaya tutuşurlar. Türk bektaşi der ki:

— Hem Türk bektaşileri beğenmezsiniz, hem de bir Türk evliyası olan Hacı Bektaşa taparsınız.

Arnavut bektaşi bunun üzerine:

— Öyle değil der, Balim Sultan, Mürsel Baba sultan hep Arnavuttu.

Türk bektaşi ısrar eder:

— Hayır, Hacı Bektaşi Velinin Hazreti Peygamber soyundan olduğunu bütün kitaplar yazıyor. Bu itibarla Hazreti Peygamberin neslinden olmakla Hacı Bektaş ne Türk, ne de Arnavuttur, Araptır.

Arnavut Bektaşi yine kani olmaz:

— Sen bilmiyorsun der, Mürsel Baba Arnavut olunca Hacı Bektaş da Arnavuttur.

Türk bektaşi hiddetlenir:

— Anlaşıldı, anlaşıldı der, bu gidişle sen Allahı da Arnavut yapacaksın.

§ Meşhur şair Eşref, İzmirli Ruhi Beybabaya intisap edip bektaşi olacağı gece, aynı cemde bektaşi olacak bir arkadaşı varmış. Talipleri mürşide götürecek olan rehber yanlarına gelerek Eşrefe sormuş:

— Hanginizi daha evvel götüreyim?

Eşref cevap vermiş:

— Önce arkadaşımı götür, ben beş dakika daha müslüman kalayım.

Vâhit Lütfî Salcı

RADOS TÜRKLERİNİN DÜĞÜN ÂDETLERİ

Bugün yad ellerde kalan Radosta küçük görülemiyecek derecede bir Türk kütlesi vardır. Bunların bir kısmı Anadolumuza ve bilhassa Muğla sahillerine hicret etmekle beraber mühim bir kısmı da her şeye rağmen Radosta kalmışlardır. Bu aziz kardeşlerimiz âdat, ahlâk ve an'anelerini olduğu gibi korumaktadırlar. Yalnız Cümhuriyet devrinden sonra geçirdiğimiz inkılâplar olduğu gibi Radosta da tesirini göstermiş ve eski kokmuş âdet ve an'aneler Türk cemiyetinden kovulmuştur.

Düğün âdetlerinde de bir değişiklik olacağı tabiîdir. Buraya naklettiğim düğün âdetleri bizim inkılâbımızdan evvelki devire aittir.

Düğünden evvel:

Düğünden evvel kız tarafı gelin olacak kızın çeyizini hazırlar. Cumartesi günü saat 10 da güveyin davetlileri, babası, akrabası kızın evine giderler. Yanlarına gelinin çeyizini almak üzere vesait alırlar. Kızın evinden çeyizi alıp güveyin evine getirirler. Öğleden sonra saat ikide kızın annesi ve davetlileri ve akraba güveyin evine gelirler. Gelinin çeyizi güveyin akrabaları tarafından yerli yerine yerleştirilir. Evvelâ yatak odası, sonra misafir odasını süslerler. Çeyiz burada teşhir edilir. Bütün sandık muhteviyatını ve eşyaları dıvarlara asarlar. Akşama kadar bununla uğraşılır. Akşam yemeği olarak pilav, zerde, yufka pişirilir. Çeyizi hazırlayanlar bu yemeği yerler.

Salı günü gelin güveyin ve gelinin taraftarları olduğu halde hamama giderler. Bir çok davetlilerle birlikte hamamda yıkanırlar. Akşam üzeri yani ikindi vakti gelinin koltuğuna kaynana ve görümceler girerek ve gelinin bütün arkadaşları tef ve darbuka çalarak göbek taşını üç defa dolaştırırlar. Gelini göbek taşının üzerine çıkarırlar, soyarlar. Gelini tellak yıkar. Gelin yıkanırken orada bulunanlar dışarıya çıkarlar, giyinirler; gelini beklerler. Gelin yıkandıktan sonra çıkarak kayın valdenin elini öper. Gelin giderken para serpilir, çoluk çocuk kapışır.

Yalancı kına gecesi :

Bu toplantı geceleyin yapılır. Çalgı bulunmaz. Bütün davetliler ve akrabalar kına yakınırlar. Gelinin de eline ve ayaklarına, topuklarına kadar kına yakılır.

Sahici kına gecesi:

Ertesi günün gecesi uzak ve yakın bütün akrabalar davet edilir. Büyük bir evde toplanılır. Çalgıcılar gelir. Gece yarısına kadar oynarlar, eğlenirler. Gece yarısından sonra gelinin yüzüne duvak bürürler. Mumlar yakılır; gelin, davetlilerin ortasına alınır. Bu davetliler tabiî yalnız kadındır. Gelin gelirken çalgıcılar şarkı söylerler. Gelinin eline kına konur. Davetliler de gelinin eline para korlar. O gece sabahlara kadar eğlenirler, oynarlar. Sabaha yakın seleler içerisine yemiş doldurularak misafirlere ikram edilir.

Sabahleyin Perşembedir. Bugün gelin alma günüdür. Sabahleyin saat onda oğlan evi bütün davetlilerle beraber kız evine gelirler. İki şahit bir imam da hazırdır. Gelini kapının arkasına getirirler. Saçlarını çözerler. Bir arkadaşı gelinin saçlarını var kuvvetile sıkar. Gelinin bir koltuğuna poğaça, bir koltuğuna Mushaf korlar. Bu vaziyette nikâh kıyılır. Nikâhtan sonra şahitler ve imam oğlan evine dönerler.

Gelin kadınların ortasına oturtulur. İçerisi su dolu bir liğen getirilerek gelinin ayakları suyun içine sokulur. Uzun bir mumu aygının ucuna dikerler, mumu yakarlar.

Oğlan evinde de nikâh kıyıldıktan sonra iki kelle şekerini gelinin evine gönderirler. Bu şekerlerin gelişi oğlan evinde de nikâhın kıyıldığına alâmettir. Şeker gelir gelmez gelinin ayağındaki mum iki terlik darbesile ve bır nikâhlı kadın tarafından söndürülür. Gelin kalkar, kayın valdesinin elini öper. Kayın valde de güveyin vereceği mücevherat ve müzeyyenatı kıza takar. Diğer ahbaplar da birer hediye verirler. Gelin büyüklerin elini öper.

Gelin alma merasimi:

Saat 3 te gelin alma merasimi yapılır. Güveyin evinde toplanırlar. Gelinin evine de gelinin akraba ve ahbapları toplanır. Güveyin anası akraba ve ahbaplarını alarak gelinin evine gider. Gelin giyinmiş, hazırdır. Bir saat kadar dinlenir. İkindi ezanı okunduktan sonra gelinin babası, kardeşleri, amca ve dayıları gelerek baba kızın duvağını yüzüne bürür. Gelin babasile vedalaşır. Amcası belinin kuşağını bağlar. Kardeşi ayak kabısını giydirir, içerisine para kor. Bundan sonra gelinin kayın valdesi gelerek gelinin bir koltuğuna girer. Diğer koltuğuna da görümce girer. Kadınlar da gelini takip ederler. Bu vaziyette ve yaya olarak güveyin evine giderler.

Güveyin evine yaklaşıldığı vakit güvey evin damından para serper. Silah atarak gelini karşılar. Gelin kapıdan içeri girerken kurbanlar kesilir, yu-

BURDUR DÜĞÜNLERİ
II

Davet işi bittikten sonra Pazar günü; kızın cihazlarını bir kafile oğlan evine götürür. Bu alayı teşkil edenlere oğlan evinden münasip miktarda hediyeler verilir. (Ekseriyetle para verilir). Gene kız evinden gelen kadınlar bu eşyaları evin odalarına korlar...

Pazartesi günü oğlan evine hısım, akraba ve komşular davet edilerek yemekle veya pidelerle ikram olunur. (Bu, zengin veya fakirlere göre değişir).

Salı, hamam günüdür. Kız ve oğlan evi evvelce davet edilmiştir. Hamama çalgılarla kafileler halinde gidilir. Hamam o gün için oğlan evi tarafından hususî olarak tutulmuştur. Hamamda misafirlere kına, sabun dağı-

---

karıya çıkılır ve hazırlanan köşeye gelin oturur. Yatsı namazına kadar gelinin konağı çıralarla tenvir edilir. Yatsı namazı kılındıktan sonra imam güveyin bir koltuğuna girerek ilâhilerle getirilir. Kapıya gelindiği vakit imam bir bardak şerbet içer ve güvey içeri girer.

Güvey içeride gelinin yüzünü görmeden iki rekat namaz kılar. Gelin de ayakta durur. Namazdan sonra gelin köşesine oturur. Güvey gelinin duvağını açar. Sonra kayın valde, görümce, hısım ve akraba ve güveyden kaçmıyanlar tavuk ve poğaça yerler.

Paça günü:

Ertesi günü hısım, akraba ve ahbaplar kayın valdeyi tebrik ederler. O gün çalgı gene devam eder. Akşam üzeri gelinin getirdiği bohça açılır. Kayın valde ve görümceler misafirlerin önünde gelinin getirdiği elbiseleri giyerler. O gün de böyle biter.

Cumartesi gününe paça günü derler. Gene hısım, akraba ve ahbaplar gelirler. İkindi vakti önlerine sinilerle çerezler konur, herkes yer, düğün de böylelikle biter.

Bu Rados düğünlerinin bizim sahiller ve sahillerdeki kasabalarımızla büyük bir benzerliği vardır. Bu âdetlerin hemen ekserisi bizim Muğla düğün âdetlerine benzer. Silah atma vesaire de bazı köylerimizdeki âdetlere uymaktadır. Bu âdetler islâmîleşmiştir. Tahlil edilirse Ortaasyadan gelme âdetlerle İslâm âdetlerinin karmakarışık olduğu görülür.

Cavit Aker

tılır ve tayin edilen kadınlar tarafından misafirlere hizmet edilir. 1-1,5 saat sonra gelin, arkadaşlarile hamama girer. Tef veya liğen çalınarak karşılanır. Gelin hamamın içinde soğukluk tabir edilen yere oturtulur. Yıkanır ve saçları örülür. Bu sırada tefler çalınır ve türküler söylenir. Bir tas içine gelenler para bırakırlar. Bu paranın miktarı herkesin haline göre değişir. Biriken para hamamcıya ve tellaklara verilir. Merasimle geline elbiseleri giydirilir. Ve dışarı, hamamın methal kısmına çıkılır. Evvelce hazırlanan mumlar davetlilere verilir, ve yakılır. Gelin ve oğlanın kız kardeşi veya en yakın akrabasına bir arşın uzunluğunda süslü ve renkli mum verilir. Havuzun etrafında yanan mumlar ellerde olduğu halde tef ve türkülerle üç defa dolaşılır ve sonra gene kafile halinde kız evine gidilir. Hamamcıya paradan başka bir top alaca veya şitari (ipekli Halep alacası) verilir.

O akşam kız evinde misafirler oğlan evinin gönderdiği yemek ve tahınlı ile ağırlanırlar. (Tahınlı susamdan çıkarılan tahin ve yağla yapılmış pidedir). Tahınlının yanında peynir ve tatlı da bulunur. Yemekten sonra evin salonunda eğlenceye devam edilir. Kızlar, kadınlar tefin önünde oynarlar. Oynıyanlara para tutulur. Para, oynıyanın tanıdıkları tarafından eline verilir. O, o parayı tefcinin önüne koyar. Sonra para tefciye kalır. Eğer oynıyan nişanlı ise düğünde de kayın valdesi varsa, kayın valdenin verdiği para fazla olur. (Eskiden bir mecit kadar tutulurdu)... Âhenk bittikten sonra herkes dağılır.

Çarşamba günü öğleden sonra kız evi tarafı kız evinde, oğlan evi tarafı oğlan evinde toplanır. Oğlan evi toplu olarak kız evine gider. Kız evinde toplananlar misafirlere yer gösterirler. Tefçiler (Ayak, ayak) türküsünü söylerler:

Ayak ayak merdivenin başında
Çekilip gelir misafir kadınlar
Keman keman olmuş o yârimin kaşları
Hem alalım hem satalım
Balı kaymağa katalım
Günler doğunca yatalım
O yârimin koynunda...

Gelenlerin çarşafları, kunduraları alınır, ve otururlar. Herkes birbiriyle tanıştırılır. Büyüklerin elleri öpülür. Âhenk başlar... Biraz sonra gelin, başında duvakla gelir ve bütün büyüklerin ellerini öper. Ortaya oturtulur. Servet sahibi bir hanım bir miktar kınayı kızın avucuna kor. Bunu müteakip

oğlan evi kayın valde önde olarak kızın avucuna para bırakırlar. Buna «kına basmak» denir. Âhenk bitince misafirler tekrar yemekle ikram olunur. Biriken para kızın annesi tarafından saklanır. Oğlan evi gider. Kadınlar saat 12 ye kadar âhenge devam ederler. O gece kız evinin akrabaları ve erkekleri kına basarlar. Tefçiler bir miktar kına olarak oğlan evine pideler ve güveyiye o tarafta kına basmıya devam ederler. Kız evinde kadınlardan bir hoca tarafından (pes oldu) ilâhisi kıraat edilir. Ve yatıya kalan kızlar ellerine, ayaklarına kına yakarak yatarlar...

Perşembe günü: Sabahleyin nikâh kıymek için bir hoca ve oğlan vekili kızın evine giderler. Hoca iki şahitle kızın bulunduğu odaya girer. Hoca iki defa kızın ismini söyledikten ve «Efendim» cevabını aldıktan sonra:

— Seni ...... oğluna nikâh etmek üzere ...... vekil olsun mu? diye sorar ve muvafakat cevabı alır. Sonra nikâh kıyılır. İzinnamenin arkası kaydedilir ve şahitler imza ederler.

O gün elmaslarla gelin tacı yapılır ve hazırlanır. Oğlan evi kız evine süslü arabalarla saat 5 te gelin almaya gelirler. Gelin şöyle süslenir:

Abdest aldıktan sonra çorabı, ayakkabısı, entarisi giydirilir, yüzü podra ve allık ile süslenir. Yanak, alın ve çenesine sarı pullar yapıştırılır. Başına tezyin edilmiş taç konur. Boynuna inci, beşi bir yerde, gerdanlık takılır. Gözlerine sürme çekilir, kulaklarına küpe takılır. Çarşafı giydirilir. Bu sırada çengiler gelini okşarlar.

İbrahim Zeki Burdurlu

494 — Pabucunu eline vermek.
495 — Pabucu dama atılmak.
496 — Paçasını ayırmak.
497 — Paçaları sıvamak.
498 — Parmak vurmak.
499 — Parmağı olmak.
500 — Parmak ısırmak.
501 — Parmak hesabı göstermek.
502 — Para tuzağı.
503 — Pastırmasını çıkarmak.
504 — Patlak vermek.
505 — Pala bıyık.
506 — Pamuk ipliğile bağlamak.
507 — Paçavra bıyıklı.
508 — Paçavraya döndürmek.
509 — Perdesi sıyrık.
510 — Perdesi yırık.
511 — Perendeden atmak.
512 — Pirinci su kaldırmak.
513 — Pestilini çıkarmak.
514 — Pişmiş aşa soğuk su katmak.
515 — Pupa yelken.
516 — Pösteki saymak.
517 — Püsküllü belâ.
518 — Puslayı şaşırmak.
519 — Pot kırmak.
520 — Pohpoha gelmek.
521 — Pirelenmek.
522 — Pis boğaz.
523 — Tandırname.
524 — Tebeşire peynir bakışlı.
525 — Tepetaklak gelmek.
526 — Tepegöz.
527 — Tetik üzere olmak.
528 — Tahta sakal.
529 — Tedirgin olmak.
530 — Ter geçme.
531 — Ters eşeğe bindirmek.
532 — Turşuyu kurmak.
533 — Tere yağından kıl çeker gibi.
534 — Talimli maymun gibi.
535 — Tek durmak.
536 — Tek kürekle mehtaba çıkmak.
537 — Tekne kazıntısı.
538 — Tekyeye soyunmak.
539 — Tekyeye kurban gelmek.
540 — Tel ehli.
541 — Tel kırmak.
542 — Teline dokunmak.
543 — Tencerede pişirip kapağında yemek.
544 — Tükürdüğünü yalamak.
545 — Tunus köpeği.
546 — Tüy bitmek.
547 — Tüy dikmek.
548 — Tüyüne hata getirmemek.
549 — Tüyünü düzmek.
550 — Timarhane kaçkını.
551 — Demir kapudan «kaptan».
552 — Can atmak.
553 — Can alacak yeri.
554 — Can evlâdı.
555 — Can ciğer.
556 — Can çıkmak.
557 — Canı tatlı.
558 — Canlı cenaze.
559 — Canına okumak.
560 — Canına tak demek.
561 — Canına sıçmak.
562 — Canını dişine almak.
563 — Canına minnet.
564 — Can vermek.
565 — Canü dilden.
566 — Canü gönülden.

567 — Can yakmak.
568 — Can yoldaşı.
569 — Can üstüne can.
570 — Bezir bardağı.
571 — Cer etmek.
572 — Ciğeri bir para etmemek.
573 — Cemaziyülevvelini bilmek.
574 — Çıbanına dokunmak.
575 — Cennet öküzü.
576 — Cevahir yumurtlamak.
577 — Cehennem kütüğü.
578 — Cimcime karpuzu.
579 — Cim karnında bir nokta.
580 — Çata pata.
581 — Çatra patra.
582 — Çarçur olmak.
583 — Çakır pençe.
584 — Çanına ot tıkamak.
585 — Çal çene.
586 — Çalım etmek.
587 — Çalmadan oynamak.
588 — Çalıp alınaca.
589 — Çal yaka.
590 — Çalı kuşu.
591 — Çam devirmek.
592 — Çantada keklik.
593 — Çıban başı koparmak.
594 — Çubuğunu tellendirmek.
595 — Çapağını alayım derken gözünü kör etmek.
596 — Çırağ etmek.
597 — Çirkefe taş atmak.
598 — Çekirdekten yetişme.
599 — Çene çalmak.
600 — Çenesi düşük.
601 — Çene yarıştırmak.
602 — Çeki düzen vermek.
603 — Çekiver kuyruğunu.
604 — Çile çekmek.
605 — Çile dolmak.
606 — Çöp atlamaz.
607 — Çoban armağanı.
608 — Çoban itikadı.
609 — Çürük tahtaya basmak.
610 — Çok bilmiş.
611 — Çocuklar başı deli Ömer.
612 — Çok su götürmek.
613 — Çok yaşa.
614 — Çevir kaz yanmasın.
615 — Çarşamba karısı.
616 — Çehre etmek.
617 — Çehresinden düşen bin parça olmak.
618 — Çığrından çıkmak.
619 — Hacı yatmaz.
620 — Hal ehli.
621 — Habbeyi kubbe etmek.
622 — Hapı yutmak.
623 — Hesaba almak.
624 — Hakkından gelmek.
625 — Hokkanın altına gitmek.
626 — Hükmü kara kuşî.
627 — Hekimin bir dediği.
628 — Hallaç osuruğu gibi.
629 — Helvacı kâğıdı.
630 — Helâl süt emmiş.
631 — Hamamda mani çağırmak.
632 — Hanım eli.
633 — Har vurup harman savurmak.
634 — Hatır almak.
635 — Hatırı kalmak.
636 — Ham ardaç.
637 — Hanım iğnesi.
638 — Harcı olmamak.
639 — Hartada olmamak.
640 — Hırkayı başına çekmek.
641 — Horoz oğlu işi.
642 — Horoz akıllı.

Mehmet Münif